

Семенова А.В.
Одеса, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІННІСНОГО ВИМІРУ ДОСВІДУ СУБ'ЄКТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ У КОНТЕКСТІ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ І.А. ЗЯЗЮНА

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. Учитель завжди продовжується у своїх учнях, якщо це справжній учитель... Сподівання соратників та учнів І.А. Зязюна щодо якісної освіти, де Педагоги-Майстри організують педагогічну взаємодію, ґрунтуються на ідеї про розвиток професійної майстерності, де професіоналізм педагога розглядається з позиції якості – їхньої підготовки, оцінки діяльності, особистої моральності, рівня майстерності та спроможності розвивати ціннісний досвід суб'єктів педагогічної дії. Зрозуміло, що наука і освіта, які не освячені високою етичною, гуманістичною метою Істини, Добра та Краси, загрожують загибеллю культури, цивілізації. Наука й Освіта за своєю природою і місією повинні бути віддзеркаленням реалізації гуманізму, водночас як і гуманізм є умовою справжнього розквіту Науки і Освіти. І мистецтво не може бути чимось чужорідним у відношенні до науки і освіти. Уява, фантазія, інтуїція, відчуття прекрасного завжди супроводжують пошук пізнання.

Концепція ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії полягає у тому, що *ціннісний досвід є інтегральною відображаючо-регулятивною характеристикою взаємодії людини зі Світом*. Ця теза виступила підґрунтям для розв'язання проблеми взаємозв'язку психології навчання, дидактики, методик і практики навчання та виховання. Справа у тому, що досягнення психологічних наук не можуть використовуватися у педагогічній взаємодії безпосередньо. Новизна підходу концепції ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії пов'язана із використанням ключових ідей *психопедагогіки* як інтегративної науки про ґносеологічні засади професійної діяльності педагога-майстра щодо гармонійного розвитку особистості учня; *педології* – недооціненої і досі “науки про дітей” унікальної, багатогранної, але при цьому неподільно інтегрованої науки про концептуалізацію розвитку дитини. Конструктивність такого підходу вбачається, насамперед, у *цілісному поєднанні* та використанні новітніх здобутків, як природничих так і гуманітарних наук щодо пояснення новопосталих педа-

гогічних явищ сучасної освітньої сфери. Висвітлення Концепції дозволяє знайти відповідь на питання про використання досягнень психологічних теорій розвитку особистості, психопедагогіки, сучасної нейропсихології у педагогічній практиці.

Аналіз останніх наукових публікацій приділено розв'язанню наявних протиріч у такій важливій сфері сучасного соціального буття, як удосконалення ціннісного досвіду суб'єктів педагогічної дії у контексті науково-педагогічних здобутків І.А. Зяюна, де наскрізною ідеєю розвитку педагогічної майстерності особистості розцінено гармонійність Істини, Добра, Краси, Творчості, Свободи. Майже у всіх відомих нам працях І.А. Зяюна, ми знаходимо тезу про те, що особистісно-професійне призначення вчителя полягає не у “передаванні” теоретичних знань, “стимулюванні” здорового глузду та поясненні значення цінностей. Навпаки, він доводив, що вчитель – майстер нарівні з учнем, особа яка постійно бере участь у вибудовуванні нового знання, опановуючи та розвиваючи ціннісний досвід. Але, щоб створити нове знання, учитель та учень вступають у навчальну ситуацію як опановувачі попередніх знань, хоча й різного виду. Адже й учитель й учень мають різний набутий життєвий досвід і досвід попереднього навчання. Ключовою ідеєю розвитку ціннісного досвіду є те, що серед усього іншого система освіти є “виключно опочуттєвленою діяльністю планування майбутнього світу людства” [4].

Збагнувши історичність усіх суспільних та економічних змін, І.А. Зяюн аргументовано заявляв, що саме освітяни здатні впливати на майбутню історію [3]. Тут феноменологічна й екзистенційна філософія освіти протрактована найбільш глибоко. Ґрунтовною вона стає для тих, хто не намагається шукати надію у діалектиці історії, хто, попри все, не відкидає конкретних “проблематизуючих агентів історії” – провідних науковців, а також трансформаційні зміни функціонування полікультурного світового освітнього простору. Ці зміни пов'язані з обставинами політичного, економічного і культурного життя, зі спостереженнями за тим, як інші намагаються змінювати світ. І.А. Зяюн, пояснюючи ідеї педагогіки Добра, стверджував, що освіта – це “наукове утворення” відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами. І, нарешті, оскільки вчителі – це одночасно й учні, вони не є незалежними від суспільних процесів [3]. Саме педагогічна майстерність (комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [6, с. 25]), визначає ефективність поступу су-

часної української освіти за рахунок “опочуттєвлення”, “олюднення” професійних знань і вмінь саме завдяки діям Педагога.

Цінним є те, що сьогодні соратники Івана Андрійовича Зязюна та учні у своїх працях доводять необхідність продовження пошуку шляхів втілення принципів людяності, які протягом усього життя виступали підґрунтям професійної діяльності академіка І.А. Зязюна. Адже саме тут і позначається справжній особистісний сенс педагогічної майстерності. Передумовами розробки теоретико-методологічних засад ціннісного виміру досвіду суб’єктів педагогічної дії виступила теза про те, що соціально-організована сфера духовної діяльності має свою *внутрішню структуру* [7, с. 103]. Складниками цієї структури є, насамперед, актуалізовані загальнолюдські цінності, що накопичені людством, а також нові змісти та їх знакові форми, що виробляються у творчості цінностей культури, освіти, цивілізації. Інтерпретація з гальнолюдських цінностей як *ціннісно-орієнтованого чуттєвого знання* забезпечує сенс життя і діяльність людини, фіксується в історично конкретних формах культури і теоретично обґрунтовує наш підхід до проблеми ціннісного виміру досвіду суб’єктів педагогічної дії.

Педагогічна дія, перш за все, обумовлюється індивідуально-особистісною активністю всіх її суб’єктів. Індивідуально-особистісна активність суб’єкта педагогічної дії – педагога – характеризує його, як “рефлексуючого практика”, який обмірковує і аналізує свою власну практичну діяльність на ґрунті глибокого пізнання теорії [10, с. 47]. Поняття “рефлексуючий практик” уперше зустрічається у роботах

зарубіжних учених (Р. Болам [12], М. Кларк [13], Т. Морріс [15] та ін.) і розглядається, як стадія формування і розвитку професійних знань, умінь і навичок, компетентностей, що націлена на розумне поєднання теоретичних основ з умінням застосовувати їх на практиці, передбачає здатність осмислювати кожного свого кроку в процесі педагогічної діяльності з метою підвищення якості викладання. Ілюзія, яка часто зустрічається з приводу педагогічної дії, полягає у тому, що глибоке знання предмета буде автоматично сприятиме ефективній передачі його учням. Однак, той факт, що вчитель є експертом у профілюючому предметі, зовсім не свідчить про гарантії його успіху на педагогічній ниві. Сучасний педагог – це “професійно-компетентна гуманна особистість, яка постійно творчо розвивається, в якій преважують духовно-моральні якості, яскраво виражена суб’єктна позиція, індивідуальний стиль діяльності і багатий творчий потенціал” [5, с. 48]. Для того, щоб організувати педагогічну дію, педагог має постійно

займатися самовивченням, безперервно досліджуючи глибини власних думок і почуттів. Педагоги подекуди вважають, що психологія потрібна для “психологічного обґрунтування” відповідних методів і засобів навчання і виховання з метою надання їм більшої “наукової значущості”. А психологи у своїх дослідженнях нерідко абстрагуються від тієї системи, де саме виникли закономірності розвитку та виховання людини. Як результат, новаторські напрями теорії навчання, що були розроблені у другій половині ХХ ст. (П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Д.Б. Ельконін та ін.), не були впроваджені у масову практику навчання. Але цілеспрямована зміна окремих аспектів психіки людини неможлива без знання законів її розвитку, на яких ґрунтуються закони управління розвитком особистості (що розробляються педагогікою).

Становлення професійної майстерності педагогічних кадрів з позицій психопедагогіки (В. Зінченко [2], І. Зязюн [3], Е. Стоунс [11]) полягає у тому, що: ідея підготовки вчителя до організації педагогічної дії зорієнтовується на особистість, актуалізацію її потреби у само пізнанні й самовихованні, виробленні гуманістичної професійної позиції для організації продуктивного діалогу.

Основна мета статті: Пояснити сутність удосконалення ціннісного виміру досвіду суб’єктів педагогічної дії у контексті науково-педагогічних ідей І.А. Зязюна.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сукупність *внутрішніх і зовнішніх функцій* ціннісного досвіду (кожна з яких у загальному вигляді утворює монолітну *афективно-інтелектуально-вольову* комп’юментну структуру) являє **цілісну відкриту та нелінійну синергетичну систему** у складі якої сім центрів-функцій (**1.** Досвід відносин виживання (“*прав і обов’язків*”); **2.** Досвід відносин взаємодоповнення (“*партнерства*”); **3.** Досвід операціональних (“*ділових*”) відносин; **4.** Досвід відносин тотожності (“*любові й жалості*”); **5.** Досвід формотворних (“*творчих*”) відносин; **6.** Досвід відносин учіння (“*знання й уміння*”); **7.** Досвід ідеологічних (*ціннісно-орієнтаційних*) відносин, що забезпечують існування особистості як самостійного автономного функціонального елемента/підсистеми системи природно-соціального Світу.

Як єдине системне ціле, такий досвід, з одного боку, *проявляє* системну цілісність регулятивного аспекту *відображення суспільної практики*, а з іншого, виступає чинником цілісності – “*системною регулятивною силою*”, що цю цілісність й визначає. Ця система занадто складна, у т.ч. й для того, щоб лінійно управляти процесом розвит-

ку: у ній все взаємозалежно, так що спроби розвивати щось одне обертаються пригніченням чогось іншого. Усвідомлення змісту системи розкриває культурно-історичну динаміку змін парадигм освіти, сенс якої конкретизується у двох її глобальних значеннях: культурно-світоглядному та соціальної сили, природа яких пронизує всі парадигми освіти. Провідна ідея удосконалення ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії ґрунтується на тому, що ефективність процесу розвитку ціннісного досвіду можна суттєво підвищити, якщо цей процес буде спрямований на створення/формування координаційного центра досвіду “метавідносин” (який є метою- аттрактором цілісної відкритої та нелінійної синергетичної системи із семи центрів-функцій), що завершує етап динамічної еволюційної зміни відносин людини зі світом та створює передумови для якісного нового її етапу при забезпеченні реалізації ідей цілісного підходу, що у більшості вчень про духовний розвиток особистості традиційно асоціюється з виникненням “нової Людини” і “нового Світу”.

Освітня діяльність приваблює людей, адже подолання великих труднощів може принести і більше радощів. А такі радощі є радощами найвищого порядку – радощі подолання, відкриття, творчості [8, с. 45]. У цьому аспекті, необхідним є розуміння того, що й учні/студенти, й педагоги “проживають” навчальний процес не тільки інтелектуально, а у всьому різноманітті емоційно-почуттєвих ціннісних характеристик людського існування. Але не взаємодія зумовлює задоволення людини, а людина приносить свої добросердні почуття у цю взаємодію. Людина може не йти на контакт з іншими з причини побоювання бути знехтуваною, не говорити про свої почуття – з причини страху глузування над нею. У цьому аспекті нам здаються слухними аргументи доктора соціології Хьюго Пачія, суть яких полягає у тому, що у гонитві за науковим і економічним прогресом людина ігнорує найбільш головне у житті. У своїх виступах Х. Пачія цитує стародавнє пророцтво індіанців крі: “Тільки коли зламане останнє дерево, тільки коли отруєна остання річка, тільки коли піймали останню рибину, тільки тоді з'ясується, що гроші не їстівні...” [1, с. 19]. Якщо дещо вільно екстраполувати це пророцтво на педагогічну діяльність, маємо: *“Тільки коли перевірена остання контрольна робота, тільки коли представлені підсумкові оцінки, тільки коли написаний кінцевий звіт про навчально-виховну роботу, тільки тоді виявляється, що це все зовсім не головне у педагогічній праці...”*. “Ми вчимо учнів читати і писати, додавати та віднімати, ми вчимо їх тому, що нам здається основою доброї освіти,

але ми не звертаємо уваги на найголовніше... на те, як любити” – пише Х. Пачія [1, с. 21]. Якщо у людини “сердиті думки” – вона відчуває злість, якщо радісні – відчуває радість, якщо у людини щасливі думки – вона відчуває щастя... Зміна ціннісних орієнтацій, переконань – це зміна думок, яка стає можливою за допомогою позитивних тверджень (*афірмацій* – позитивних фраз, які, якщо часто їх повторювати, змінюють думки і підсвідомі переконання). Наприклад: “Я завжди створюю позитивні доброзичливі стосунки з людьми”.

Зміна думок призводить до зміни почуттів. Якщо вчитель бажає стати педагогом – майстром, він думає про своїх учнів з любов’ю, враховуючи їхні особистісні потреби і бажання; він намагається поставити себе на їхнє місце і подивитися на Світ їхніми очима. *Все починається з думок*. Учитель – Майстер не викладає просто предмет, він розвиває ціннісний досвід своїх учнів, він думає про ті якості, які намагається розвинути у них (вольові, інтелектуальні, емоціональні, духовні). Якщо людина не уявляє собі, чого вона бажає, вона не зможе дізнатися про те коли вона досягла цього. Адже, “тому, хто не знає куди пливе, не буває подорожного повітря”. Так, особливостями взаємодії суб’єктів педагогічної дії є урахування *сили позитивного мислення* педагога: педагогічна дія починається з думок учителя; зміна думок призводить до зміни почуттів/ставлень; позитивні твердження змінюють переконання; учитель думає про своїх учнів з любов’ю, враховуючи їх особистісні потреби і бажання; він намагається поставити себе на їхнє місце і подивитися на Світ їх очима; учитель чітко усвідомлює, які якості він намагається розвинути в учнів (вольові, інтелектуальні, емоціональні, духовні).

Для того, щоб усміхатися, необхідно стільки ж зусиль, скільки й для того, щоб хмуритися; щоб сказати дружнє слово підтримки, треба стільки ж часу, як і для критики. Якщо вчитель усвідомлює *сил Добра*, він починає творити його. Єдиний спосіб втратити добро у собі – це не робити його іншим... Справжнє Добро беззастережне, воно нічого не вимагає навзаєм. Інакше це не добро. Добро педагога – це виявляти себе у своїх учнях і відчувати радість від упізнавання себе у них. Поки вчитель здатен дарувати частину себе, творити добро, поки він може чимось допомогти учню, – він спроможний організувати педагогічну дію. Творити добро – це не сподіватися на те, що воно має повернутися, перед організацією взаємодії запитувати у себе “Що я можу дати цим учням. Чи несую я для них Добро?”. У педагогічній дії немає місця лютості, образам і жорстокості. І якщо з’являються такі відчуття, треба

навчитися вибачати. Образа руйнує душу, а процес прощення звільняє місце для добра і любові. Особливістю педагогічної дії є також і турбота про іншого, турбота про те, щоб бути поруч, коли ти потрібний. Тому взаємодія суб'єктів педагогічної дії це ще і *Дружба*. Кожна людина у житті робить помилки, і якщо бажаєш, щоб тебе пробачали, треба бути готовим пробачити іншого. Якщо вчитель прагне нести добро і любов учням, він має *звільнитися від негативних емоцій*, душевної болі і страху і починати кожний день, як найщасливіший.

Уміння висловлювати свої відчуття, говорити слова вдячності, уміння слухати та чути те, що повідомляють інші – у цьому полягає *сила Щирості* педагогічної дії. Педагогічна дія – це вдячність, яку можна почути, це можливість відверто говорити з іншими про свої почуття. Для того, щоб педагогічна дія відбулася, вона має стати найважливішою подією для всіх її учасників. Взагалі, *відданість* – важливіший елемент життя. Так любляча мати не буде казати своїй дитині: “Сьогодні я тебе люблю, але не знаю, що я буду відчувати до тебе завтра”. Ні, вона завжди любитиме свою дитину: і коли та поводить

себе добре, і коли погано. Проблеми з'являються тоді, коли немає відданості. Вчитель має бути здатним присвятити себе тому, що для нього є важливим. Ще стародавні мудреці помітили: “Проста істина криється у тому, що якщо Ви не віддані людині, Ви насправді її не кохаєте” [1, с. 75]. Відтак, наступна особливість взаємодії суб'єктів педагогічної дії це *сила Відданості*. Відданість педагогічній справі, своїм учням віддзеркалюється у думках учителя, його педагогічній дії. Відданість – це те, що відрізняє Педагога – Майстра від учителя – ремісника. Щоб організувати педагогічну дію, треба бути справжнім педагогом за покликанням. Таким чином, основою забезпечення системності ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії, як психолого-педагогічної категорії, є урахування особливостей взаємодії її суб'єктів, таких як: позитивне мислення, повага, сила добра, дружби, свободи, ширості, відданості, довіри.

Зосередженість (повна увага) має на меті вмілий розподіл власної уваги у відношенні до зовнішнього і внутрішнього світу того, кого навчають. *Психіка містить накопичений досвід*: потік подій поступово формує мозок і, відповідно, психічні особливості. Вчитель-Майстер, організовуючи педагогічну дію, впливає безпосередньо на *психічні структури особистості*. Так, мозок пов'язаний з психікою. Мозок – субстрат психічної діяльності і кожна зона мозку робить свій внесок у здійснення психічної діяльності завдяки нейронним мережам.

Як відомо, уявлення про нейронні мережі значно вплинуло на технології штучного інтелекту. Принагідно зауважимо, що перші уявлення про нейронні мережі знаходимо у Д. Джеймса і О. Бейна (1890 р.) [14]. У своїх роботах вони розглядали розумову діяльність як *результат взаємодії* між нейронами у головному мозку. Згідно з О. Бейн, будь-яка діяльність призводить до активізації певного набору нейронів. При повторенні тієї ж діяльності зв'язки між цими нейронами зміцнюються. Відповідно до цієї теорії такі повторення формують *пам'ять*. Оскільки мозок навчається в основному тому, чому людина приділяє увагу, зосередженість, або усвідомлена увага, – це шлях до сприйняття позитивного ціннісного досвіду та його розвитку.

Доброчесність, зосередженість і мудрість ґрунтуються на трьох фундаментальних функціях мозку: *регулюванні, навчанні та відборі*. Мозок людини регулює себе і всі інші системи організму самостійно через процеси збудження і гальмування – зелене і червоне світло. Мозок навчається, створюючи нові нервові ланцюги і зміцнює або послаблює старі, відбираючи ті, що його досвід навчив

вважати значущими. Ніякі вигадки не зрівняються по силі впливу з натхненною мовою Майстра. Мудрість пов'язана з проблемою вибору (наприклад відмова від меншого задоволення заради більшого). Таким чином, розвиваючи у собі самоповагу, зосередженість і мудрість, людина змушує мозок підвищувати рівень регуляції, досвіду та відбору. І навпаки: удосконалення цих трьох функцій нервової системи зміцнює те, на що й спрямовується педагогічна дія – розвиток ціннісного досвіду. Профанація духовності може бути відвернена єдино позитивним напрямом – шляхом підвищення ефективності й якості педагогічної дії під управлінням Учителя-Майстра, заснованої на принципі *Чесного Самопрояву*. Практика чесного самопрояву відповідає даній тезі з позицій постнекласичної методології, оскільки під означеним принципом мається на увазі не вправа, а *цілісний спосіб* життєдіяльності.

Викладача-Майстра, який виступає головним суб'єктом педагогічної дії характеризує: високий рівень загальної культури та моральності; уміння організовувати групову взаємодію, володіння мовленнєвою комунікацією, зовнішньою та внутрішньою техніками, здатність до постійного самовдосконалення та саморозвитку особистості, любов до людей, високий особистісний рівень розвитку інтегрального ціннісного досвіду по всіх компонентах у їх цілісності (*афективного (емоційне усвідомлення); інтелектуального (самооцінка) та вольового*

(*упевненість у собі*)). Відтак, успішність розвитку ціннісного досвіду можлива, якщо цей процес здійснюється відповідно до науково обґрунтованих специфічних *принципів* (чесного самопрояву, відповідально-го самоспостереження та доповнюючої мотивації) на засадах цілісного підходу, що реалізується в умовах суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії та передбачає інтенсифікацію механізмів цієї системи. *Відповідальне самоспостереження* орієнтує людину на *себе саму*, тоді як чесний самопрояв, з необхідністю поєднується з орієнтацією людини на взаємодію зі Світом, усуваючи тим самим небезпеку “самоконсервації”, самоув'язнення у затвори інтроспективного аналізу. А сила, що спонукає й стимулює діяльність, і яка суб'єктивно переживається, як “прагнення”, й є “*мотивацією*”. Для пробудження у людини певного “цільового” прагнення розвитку ціннісного досвіду, недостатньо простої вказівки на мету, яка підкріплюється лише відповідною інформаційною аргументацією; докладна аргументація так і залишиться побажанням, якщо людина не буде залученою у відповідну педагогічну дію із зазначеною метою. Адже педагогічна дія проявляє свою психопедагогічну сутність, де підґрунтям впливу педагога є урахування нейропсихологічних особливостей мозку людини.

Показником діяльності вчителя-майстра є *здатність володіти собою*. Таким чином, педагогічна техніка (сукупність внутрішніх (уміння керувати своєю поведінкою) і зовнішніх (уміння впливати на особистість і колектив) прийомів) є *умовами* розвитку ціннісного досвіду суб'єктів педагогічної дії. Досить необхідною є сталість практики емоційно-вольової саморегуляції поведінки педагога. При аутогенних тренуваннях використовуються три основні шляхи впливу на стан нервової системи (ритм дихання; активна роль уявлень, чуттєвих образів; регулююча і програмуюча роль слова). В аутогенних тренуваннях ці впливи використовуються послідовно у комплексі: *релаксація + уявлення + словесне самонавіювання*. Відтак, аутотренінг є прикладним методом розвитку внутрішньої педагогічної техніки викладача. Використання медитативних технік призводить до зняття внутрішніх психічних бар'єрів, дезактивації дії негативних подразників, сприяє позитивній перебудові і зміцненню психічних функцій, що пов'язані з емоційно-вольовою сферою людини. Медитація являє собою стан, в якому досягається вищий ступінь концентрації уваги на певному об'єкті або ж, навпаки, повне її “розосередження”. У результаті систематичного медитування у людини виникає якісно новий рівень мислення, самоусвідомлення, загострюється інтуїція, позитивні

відчуття, тощо. Саме тому, медитація, в аспекті ціннісного виміру досвіду суб'єктів педагогічної дії, розглядається як практичний метод психопедагогічної підготовки педагогів. Уміння враховувати псих фізіологічний емоційний вплив кольорів на суб'єктів педагогічної дії в освітньо-виховному просторі також є зовнішньою педагогічною технікою вчителя-майстра. Педагогу вкрай необхідно не тільки володіти знаннями щодо впливів кольорів на психоемоційний та фізичний стан людини, а й ще професійно ними користуватися. Цілеспрямоване застосування конкретизованих методів, які підвищують внутрішню мотивацію суб'єктів, також сприяє створенню особливого її виду – стану “припливу”/“піднесення” під час педагогічної дії.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок.

Учитель-майстер у суспільстві є основною складовою продуктивних сил. Адже саме Вчитель довічно зостається у ціннісному досвіді учня зразком для наслідування й генерування енергії позитивного естетичного почуття щастя учіння зі вчителем. Саме педагогічна дія Вчителя-Майстра стабілізує потребу учня в самоучінні. Гуманістичне,

товариське, батьківське ставлення Вчителя до учня мотивує його пізнавально-виховний успіх. Таким був і назавжди залишиться у нашій пам'яті Великий Учитель -Майстер, мудрий і мужній, еталонний авторитет гуманізму, порядності, чесності, принциповості, видатна постать української освіти **Іван Андрійович Зязюн**.

Пам'яті мого наукового консультанта і порадника, мого Вчителя – Івана Андрійовича Зязюна присвячена монографія “Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії” [9], яка вийшла друком у березні цього року, де спираючись на конструктивний досвід української наукової школи педагогічної майстерності І.А. Зязюна, стало можливим розкрити загальні витоки і змістові лінії вдосконалення ціннісного досвіду суб'єктів педагогічної дії в освітньо-виховному просторі. Отже, маю надію, що представлена праця зацікавить усіх тих освітян, хто дбає про гідне майбутнє українського соціуму, його конкурентоспроможність у єдиній європейській родині, хто намагається стати конкурентоздатним педагогом – тим, діяльність якого “зіткана” ідеями І.А. Зязюна – ідеями Істини, Добра, Краси, Творчості, Свободи.

Список літератури:

1. Джексон Адам. Секреты Истинной Любви / Адам Джексон . – Пер. с англ. Д. Ивахненко. – К. :«София», 1997. – 96 с.

2. Зинченко В. П. Аффект и интеллект в образовании / Владимир Петрович Зинченко. – М. :Тривола, 1995. – 64 с.
3. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.–метод. посіб. / Іван Зязюн. – К. : МАУП ,2000. – 312 с.
4. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – Київ [б.в];Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.
5. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессионализма учителя / А. К. Маркова // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 55–63.
6. Педагогічна майстерність : підручник / За ред. І. А. Зязюна. – 3–є вид., допов. і переробл. – К. :Богданова А.М., 2008. – 376 с.
7. Пунченко О. П. Образование в системе философских ценностей : монографія / Олег Петрович Пунченко, Наталья Олеговна Пунченко. – Одесса : Друк Південь, 2010. – 506 с.
8. Семенова Алла Василівна. Теоретичні і методичні засади застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Семенова Алла Василівна. – Тернопіль, 2009. – 663 с.
9. Семенова Алла. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії : монографія / Алла Василівна Семенова. — Одеса : Бондаренко М. О., 2016. — 436 с.
10. Старостіна О. В. Професійна майстерність у системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Англії та Україні: монографія / О. В. Старостіна ; за заг. ред. А. В. Семенової – Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. – 154 с.
11. Стоунс Э. Психопедагогика : психологическая теория и практика обучения / Эдвард Стоунс ; пер. с англ. под ред. Н. Ф. Талызиной. – М. : Педагогика, 1984. – 472 с.
12. Bolam R. Introducing of beginning Teachers // The International Encyclopedia of Education. – Oxford: Pergamon Press, 1988. – P. 745–753.
13. Clark B. R., Neave G. The Encyclopedia of Higher Education. – Oxford: Pergamon Press, 1992. – 468 p.
14. Jame D. The Principles of Psychology. – New York: H. Holt and Company, 1890. – 124 p.

15. Morris T. Professionalism // The Blackwell Encyclopaedic Dictionary of Organizational Behaviour / Ed. By Nicholson N. Oxford: Blackwell. – 1995. – 343 p.

*Лавріненко О.А.
м. Київ, Україна*

ОКРИЛЕНИЙ ПЕДАГОГІКОЮ ДОБРА: ПЕРСОНІОГРАФІЧНІ НОТАТКИ ПРО О. Г. РОМАНОВСЬКОГО – СПОДВИЖНИКА І.А. ЗЯЗЮНА

Видатний український педагог, філософ, фундатор Національної академії педагогічних наук України, перший Міністр народної освіти незалежної України Іван Андрійович Зязюн (1938–2014 рр.) став представником тієї плеяди вітчизняних діячів освіти, чие ім'я золотими буквами навічно вписане в історію світової педагогічної науки. Недарма, відомий радіо журналіст та ведуча багатьох програм на українському радіо С. Каракоз називала І. Зязюна “Людиною, яка вміє продукувати добро” [4, с. 94].

Учений був наділений Божим даром – творити добро людям, здатністю по-філософськи осмислювати життя, оточувати себе такими ж творчими, небайдужими й самобутніми особистостями, які допомагали йому йти по тернистому життєвому шляху, осяюючи освітній прогрес. Це, переважно, були однодумці І. Зязюна, серед яких залишилася значна когорта вдячних за науку та відданих ідеалам Педагогіки добра вчених, наукових працівників, відомих постатей у царині професійної, шкільної, вищої педагогічної освіти. Й кожен з них став для Івана Андрійовича часточкою серця, відрадою у сприйманні оточуючого світу та життєвого поступу.

Олександр Георгійович Романовський – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, знаний учений зі світовим ім'ям, завідувач та фундатор кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами імені академіка І.А. Зязюна Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. У численних приватних бесідах із академіком І. Зязюном, доводилося безліч чути про його соратників та сподвижників, але особливу роль учений відводив давній дружбі та творчій співпраці із молодим професором – проректором НТУ “ХПІ” О. Романовським, стверджую-